

**TURISTIČNO
GOSTINSKA
ZBORNICA
SLOVENIJE**

**LETNO POROČILO O IZVAJANJU IZPITOV
ZA TURISTIČNE VODNIKE
NA NACIONALNI RAVNI IN UPRAVLJANJE VODNIŠKEGA REGISTRA
ZA LETO 2021**

Pripravila: mag. Snežana Škerbinc

Ljubljana, januar 2022

**I FEEL
SLOVENIA**

 Turistično gostinska zbornica Slovenije, Dimičeva 13, 1000 Ljubljana

 +386 (0) 1 58 98 230

 info@tgzs.si

 ID: SI 62178954

 +386 (0) 1 58 98 224

 www.tgzs.si

 SI56 0310 0100 2578 617

Kazalo besedila

I.	Uvod in pravna osnova.....	3
II.	Člani izpitnega odbora.....	6
III.	Zanimanje za izpite in izpitni roki.....	8
IV.	Poročilo o opravljanju izpitov v številkah	9
V.	Register turističnih vodnikov na nacionalni ravni.....	12
VI.	Ugotovitve in problemi pri realizaciji javnih pooblastil (sklop B).....	20
	1. Ustreznost programa.....	20
	2. Zakonske nedoslednosti.....	22
VII.	Sklepne misli.....	24
VIII.	Opomba o zajetju podatkov.....	26

Kazalo slik

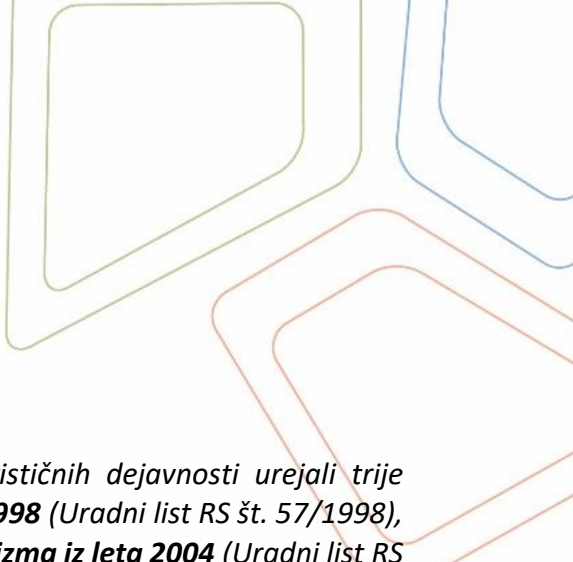
Slika št. 1: Organigram s prikazom števila uspešno opravljenih izpitov v I. 2021.....	10
Slika št. 2: Kandidati, ki so bili v delnem postopku opravljanja izpita ob koncu I. 2021	11
Slika št. 3: Pregled št. poskusov opravljanja izpita tistih kandidatov, ki so o zaključili z izpitom v I. 2021	12
Slika št. 4: Tabela prikaz števila novih turističnih vodnikov v registru v vseh preteklih letih	14
Slika št. 5: Diagramski prikaz števila in vzrokov zmanjševanja aktivnih oseb v registru v letu 2021.....	16
Slika št. 6: Grafični prikaz št. novih TV v registru po letih.....	17
Slika št. 7: Grafični prikaz št. prijavljenih tujih jezikov in št. TV, ki v teh jezikih vodijo.....	19

I. Uvod in pravna osnova

V skladu z dodeljenimi javnimi pooblastili se na Turistično gostinski zbornici Slovenije (TGZS) že triindvajset let izvajajo izpiti za turistične vodnike na nacionalni ravni.

V isti sklop izvajanja vodniških izpitov se uvrščajo tudi naslednje upravne in druge naloge:

- *izdajanje javno veljavnih listin – Potrdil o strokovni usposobljenosti za turističnega vodnika na nacionalni ravni na podlagi uspešno opravljenega vodniškega izpita;*
- *vodenje spletnega Registra slovenskih turističnih vodnikov na nacionalni ravni;*
- *izdajanje dvojezičnih (v slovenščini in angleščini) plastičnih vodniških izkaznic s fotografijo imetnika za identifikacijo, katerih obvezno nošenje med opravljanjem poklica predpisuje turistični zakon;*
- *izdajanje Odločb o vpisu v vodniški register (po opravljenem izpitu), s katerimi posamezniki urejajo POD-e (prijave občasnega dela) v tistih državah članicah EU, ki od tujih turističnih vodnikov iz drugih držav članic EU to zahtevajo;*
- *izdajanje Odločb o izbrisu iz registra (v primerih ugotovljenih strokovnih napak ali v primerih, ko posameznik več kot pet let ne izvaja dejavnosti in posledično ni več v stiku s stroko);*
- *izdajanje Odločb o vpisu v slovenski vodniški register tujim turističnim vodnikom iz držav članic EU, (v primerih, ko jim slovensko ministrstvo, pristojno za turizem, na podlagi oddanih vlog prizna poklicno kvalifikacijo, pridobljeno v njihovi matični državi);*
- *svetovanje zainteresiranim kandidatom o načinih priprave in postopku opravljanja vodniškega izpita po veljavnem programu usposabljanja, ki ga je pripravila Zbornica in zanj pridobila soglasja s strani pristojnih ministrstev;*
- *svetovanje strokovnim javnostim o obveznosti zagotavljanja turističnega vodnika ali vodje poti pri izvedbi turističnih paketov;*
- *podajanje pojasnil zainteresiranim javnostim o predpisanem turističnem vodenju, o razmejitvi dejavnosti turističnega vodnika in vodje poti, o razmejitvi dejavnosti turističnega vodnika na nacionalni ravni in turističnega vodnika na ravni turističnega območja (ali lokalnega turističnega vodnika) ipd.;*
- *strokovna podpora domačim in tujim organizatorjem potovanj pri iskanju ustreznih oseb iz registra za turistično vodenje po Sloveniji in tujini;*
- *izdelava letnih poročil o izvajanju vodniških izpitov na nacionalni ravni;*
- *sodelovanje/vključenost TGZS pri izmenjavi informacij o slovenskih turističnih vodnikih z drugimi državami članicami EU v sistemu IMI (Internal Market Information System) pri preverjanju resničnosti podatkov v postopkih POD.*

V preteklem več kot dvajsetletnem obdobju so področje turističnih dejavnosti urejali trije turistični zakoni, prvi je **Zakon o pospeševanju turizma iz leta 1998** (Uradni list RS št. 57/1998), ki ga je nadomestil drugi, novi **Zakon o spodbujanju razvoja turizma iz leta 2004** (Uradni list RS št. 2/2004, 57/2012 in 17/2015), njega pa tretji **Zakon o spodbujanju razvoja turizma ZSRT-1** (Uradni list RS št. 13/2018), ki je stopil v veljavo 15.3.2018. V prvih dveh turističnih zakonih se je za izvajanje vodniških izpitov na nacionalni ravni navajala Gospodarska zbornica Slovenije, katere sestavni del je bilo Združenje za turizem in gostinstvo oziroma od leta 2007 Turistično gostinska zbornica Slovenije.

V letu 2008 je Ministrstvo za gospodarstvo izvedlo javni razpis za dodelitev koncesije za izvajanje izpitov za turistične vodnike in turistične spremljevalce zaradi določil Zakona o gospodarskih zbornicah iz leta 2006, kjer je bilo opredeljeno, da Gospodarska zbornica Slovenije lahko izvaja javna pooblastila še dve leti od uveljavitve novega zborničnega zakona ter da po poteku tega obdobja vsa javna pooblastila preidejo na pristojna ministrstva. Na Ministrstvu za gospodarstvo so se odločili, da sami ne bodo izvajali tovrstnih izpitov ter so objavili javni natečaj za pridobitev najugodnejšega izvajalca. Razpis za zbiranje ponudb je bil objavljen v Uradnem listu RS št. 73/2008 z dne 18.7.2008 in odločitev Ministrstva za gospodarstvo o izbiri nosilca javnih pooblastil v Uradnem listu št. 85/2008 z dne 29.8.2008. Pristojno ministrstvo je s pogodbo o podelitvi javnega pooblastila na Turistično gostinsko zbornico Slovenije z dne 12.9.2008 za naslednja tri leta preneslo tovrstna javna pooblastila.

V letu 2011 je bil ponovno izveden javni razpis (objavljen v Uradnem listu RS št. 37/2011 z dne 20.5.2011) in Turistično gostinska zbornica Slovenije je bila spet izbrana za izvajalca tovrstnih storitev za naslednje štiriletno obdobje (objava v Uradnem listu RS št. 57/2011 z dne 5.7.2011; pogodba je bila podpisana januarja 2012). Postopek izbora se je ponovno zaključil s sklenitvijo pogodbe med Ministrstvom za gospodarstvo in Turistično gostinsko zbornico Slovenije (tokrat kot samostojno pravno osebo) z enako vsebino o določitvi medsebojnih obveznosti in razdelitvi odgovornosti, kot jih je določala pogodba iz leta 2008.

Tudi v letu 2016 je bil ponovno izveden javni razpis (objavljen v Uradnem listu RS št. 22/2016 z dne 25.3.2016) in Turistično gostinska zbornica Slovenije je bila s strani Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo spet izbrana za izvajalca tovrstnih storitev za naslednje štiriletno obdobje (objava v Uradnem listu RS št. 41/2016 z dne 10.6.2016; pogodba je bila podpisana julija 2016).

V letu 2020 je k obstoječi pogodbi o izvajanju javnih pooblastil, ki se je iztekla, podpisan Aneks na podlagi 18. člena te pogodbe, s katerim se je podaljšala veljavnost podeljenega javnega pooblastila brez izvedbe javnega natečaja, ker je to bilo nujno za nemoteno izvajanje upravnih nalog, ki so predmet javnega pooblastila, in sicer za eno leto. (Šlo je za leto izbruha pandemije, ko v obilici drugih nujnih zadev objava tega razpisa ni bila prioriteta države.) Tako je TGZS za

naloge, ki so ji bile dodeljene z dvema turističnima zakonoma in s tremi razpisi, še šestič bila določena za izvajalca teh javnih nalog.

V letu 2021 je ministrstvo, pristojno za turizem ponovno izvedlo javni natečaj za izbor nosilca javnih pooblastil za dva sklopa nalog, in sicer: za vodenje upravnih postopkov za podeljevanje licenc za opravljanje dejavnosti organiziranja in prodaje turističnih paketov ter vodenje registra izdanih licenc (sklop A) in za izvajanje preizkusov znanja (izpita) za turistične vodnike ter podeljevanje vodniških izkaznic, vodenje registra turističnih vodnikov, podaljševanje letnih registracij na letni ravni in obravnavanje pritožb na račun dela turističnih vodnikov (sklop B). Javni natečaj je bil objavljen v Uradnem listu RS števil. 108/2021 z dne 9. 7. 2021. Postopek izbora se je ponovno (skupaj že sedmič) zaključil s Pogodbo števil. C2130-21-080044 o podelitvi javnih pooblastil TGZS s strani MGRT na podlagi Odločbe ministrstva o izbiri nosilca javnih pooblastil števil. 322-19/2021/3 z dne 31. 8. 2021. Pogodba je bila podpisana dne 15. 9. 2021 za naslednjih sedem let.

Sklenjena pogodba z nosilcem javnih pooblastil Zbornico zavezuje, da za vsako preteklo leto do 15. februarja pripravi letno poročilo o izvajanju upravnih nalog za vsak sklop javnega pooblastila posebej (ločeno za izpite za turistične vodnike in s tem povezane upravne naloge – sklop B ter za dodelitev licenc za organiziranje in prodajo turističnih aranžmajev in s tem povezane upravne naloge – sklop A v razpisu) in ju posreduje ministrstvu, pristojnemu za turizem; ter da v vsebinskih delih poročil opozori predvsem na vprašanja, ki v praksi povzročajo največ težav s strokovnega ali pravnega vidika ter hkrati predlaga ustrezne ukrepe. S tem v zvezi je v preteklih desetletjih TGZS opozarjala na zakonske nedoslednosti in predlagala rešitve zanje, ki jih je pristojno ministrstvo večinoma tudi upoštevalo. Omenjena pogodba Zbornico tudi zavezuje, da mora upravne naloge, za katere so ji podeljena javna pooblastila, izvajati v skladu z zakoni in usmeritvami ministrstva. V praksi to pomeni, da se je potrebno za morebitna sporna vprašanja obrniti na ministrstvo, pristojno za turizem in slediti njegovim usmeritvam. Poleg tega pogodba o podelitvi koncesije Zbornico obvezuje, da mora pri svojem delu upoštevati veljavno zakonodajo, slediti njenim spremembam, ter se sprti seznanjati s sodno prakso. V preteklih letih so se namreč različna sodišča (okrožna, upravna in vrhovno) že odločala o pravilnosti zborničnega dela pri izdaji odločb na področju dodeljevanja turističnih licenc (sklop A v razpisu).

V skladu z novim turističnim zakonom ZSRT-1 se v Sloveniji k izpitu za turističnega vodnika lahko prijavijo vse osebe, ki to želijo, brez kakršnih koli omejitev. Vsi vstopni pogoji za opravljanje vodniškega izpita v obliki minimalne stopnje izobrazbe ali znanja tujih jezikov, ki so veljali v preteklih 20 letih – so namreč v celoti odpravljeni. Tako široko liberaliziran pristop k izpitu za turističnega vodnika ni sicer predlagala TGZS, vendar je pripravljavec zakona, (pod pritiskom Evropske komisije), zavezan k vsesplošni deregulaciji, odpravil čim več ovir za svobodno opravljanje poklica. Iz istega razloga novi turistični zakon ne omenja več poklica

turističnega spremljevalca oziroma ga je popolnoma dereguliral. Organizacijske in tehnične storitve za udeležence skupinskih potovanj, ki so jih v preteklih dveh desetletjih opravljali turistični spremljevalci na podlagi opravljenega izpita, po novem opravljajo vodje poti, ki so popolnoma deregulirani.

Ko posameznik opravi izpit za turističnega vodnika na nacionalni ravni, turistični zakon od Zbornice zahteva, da se ga vpiše v spletni Register slovenskih turističnih vodnikov. Turistični zakon prav tako navaja, da je dokazilo o opravljenem izpitu **izkaznica za turističnega vodnika**, ki jo izda Zbornica kot izvajalec preizkusov znanja in da jo turistični vodnik mora nositi na vidnem mestu med opravljanjem poklica. Vsako leto ob urejanju letnih registracij, turistični vodnik pridobi tudi **nalepko z izpisano letnico tekočega leta** za svojo izkaznico. Prav tako so turistični vodniki zavezani k **podaljševanju letnih registracij s posredovanjem podatkov o številu dni vodenja in državah vodenja za preteklo leto najpozneje do 31. januarja tekočega leta**. Brez teh vsakoletnih formalnosti bi register v letu ali dveh hitro postal neuporaben zaradi neažuriranih podatkov, kot so: spremembe naslovov, telefonskih kontaktov, sprememb (večinoma) ženskih priimkov, opustitve dejavnosti, smrti, na novo pridobljene izobrazbe in podobnega. Pri večjem številu oseb je takih sprememb veliko. Zbornične izkušnje kažejo, da vsako leto približno ena četrtnina oseb iz registra spremeni vsaj nekaj od teh svojih osebnih podatkov ob podaljšanju letnih registracij – poleg sporočanja števila dni vodenja in do deset držav vodenja za preteklo leto. **Na letni ravni se v spletni vodniški register pri Zbornici vnese najmanj 15.000 sprememb podatkov**. Pri ureditvi letnih registracij izda Zbornica vodnikom Potrdila o vpisu v register z izjavami, da jim ni bilo prepovedano opravljanje dejavnosti zaradi ugotovljenih strokovnih napak in nevestnosti pri opravljanju poklica v skladu z zahtevami Direktive o priznavanju poklicnih kvalifikacij – zaradi izvedbe notifikacije (ali prijave občasnega dela – POD) v tistih državah članicah EU, ki to zahtevajo. (Gre za deset držav, med drugim so to vse sosednje države, kamor se največ potuje: Avstrija, Italija, Hrvaška in Madžarska). S tem se turističnim vodnikom olajša postopek izvedbe POD-a, da ne bi tovrstnih potrdil naknadno pridobivali pri Ministrstvu za pravosodje.

II. Člani izpitnega odbora

Pri Turistično gostinski zbornici Slovenije se vodniški izpiti realizirajo s strokovno pomočjo Izpitnega odbora. Člane izpitnega odbora za opravljanje izpitov za turistične vodnike je izvolil Upravni odbor Turistično gostinske zbornice Slovenije. V preteklih triindvajsetih letih se je članstvo v izpitnem odboru spreminjalo tako po sestavi kot tudi po številčnosti. Trenutno izpitni odbor šteje devet članov, in sicer:

1. **Marija Žgalin**, predsednica Izpitnega odbora, (profesorica zgodovine in geografije, turistična vodnica na nacionalni ravni, vodnica v Schönbrunn na Dunaju, predavateljica

- več tematskih sklopov na zborničnih tečajih za turistične vodnike in predavateljica na Univerzi za tretje življenjsko obdobje);
2. **Kristina Štajer** (profesorica nemščine in francoščine, turistična vodnica na nacionalni ravni, lokalna turistična vodnica za Ljubljano, predavateljica več tematskih sklopov na zborničnih tečajih za turistične vodnike);
 3. **mag. Snežana Škerbinc** (magistrica komunikoloških znanosti, samostojna svetovalka na TGZS z opravljenim državnim izpitom za vodenje upravnih postopkov, predsednica komisije za preizkus strokovnosti kandidatov za sodne izvedence na področju turizma pri Ministrstvu za pravosodje, članica Sosveta za statistiko turizma pri SURS, predavateljica tematskega sklopa zakonodaje na zborničnih tečajih Veščine turističnega vodenja in članica izpitnega odbora po uradni dolžnosti skrbnice javnih pooblastil pri TGZS);
 4. **dr. Anton Gosar**, podpredsednik Izpitnega odbora, (doktor geografskih znanosti; redni univerzitetni profesor; znanstveni svetnik; raziskovalec za področja: politična geografija, demogeografija, socialna geografija ter geografija turizma in rekreacije; soavtor knjige Slovenija – Turistični vodnik, ki je leta 1995 prejela nagrado mednarodnega združenja založnikov za najboljši turistični vodnik na svetu; predsednik Komisije za politično geografijo pri IGU-Mednarodni geografski zvezi; član IAST-Mednarodne skupine akademikov, ki proučujejo turizem; od leta 2005 ambasador RS v znanosti; dobitnik priznanja UP Glasnik znanosti; turistični vodnik na nacionalni ravni, predavatelj tematskega sklopa geografije na zborničnih tečajih za turistične vodnike);
 5. **Damijan Sova** (profesor umetnostne zgodovine in univ. dipl. sociolog kulture, vodja pri Akademski potovalni agenciji AL Ars longa d.o.o., turistični vodnik na nacionalni ravni, predavatelj več tematskih sklopov na zborničnih tečajih za turistične vodnike);
 6. **Diana Ternav** (univ. dipl. etnologinja in kulturna antropologinja ter profesorica italijanščine, turistična vodnica na nacionalni ravni z izkušnjami pri organizaciji potovanj v Zavodu za mladinski turizem, lokalna turistična vodnica za občine Koper, Izolo, Piran in Ljubljano ter za Ljubljanski grad, čebelarstva vodnica, licencirana vodnica po Narodnem muzeju, članica društva turističnih vodnikov – Združenja turističnih vodnikov Slovenije in Kluba profesionalnih turističnih vodnikov Slovenije);
 7. **Donovan Pavlinec** (univ. dipl. zgodovinar in umetnostni zgodovinar, turistični vodnik na nacionalni ravni, zaposlen pri AL Akademski potovalni agenciji Ars longa d.o.o., predavatelj več tematskih sklopov na zborničnih tečajih za turistične vodnike in predavatelj na Univerzi za tretje življenjsko obdobje);
 8. **Milan Sajko** (univ. dipl. inženir agronomije, direktor in večinski lastnik družbe Sajko turizem d.o.o., predstavnik ZTAS-Združenja turističnih agencij Slovenije v izpitnem odboru, turistični vodnik na nacionalni ravni, član upravnega odbora ZTAS).
 9. **Tanja Ostrman Renault** (univ. dipl. anglistka in francistka, turistična vodnica na nacionalni ravni, ki vodi izključno tuje skupine turistov, lokalna turistična vodnica po mestu in gradu Ptuj, čebelarstva vodnica, prevajalka, pedagoška delavka na fakulteti in višji strokovni šoli v Mariboru Doba, nosilka predmeta angleščina, doktorska študentka

na Fakulteti za turistične študije Turistica, smer inovativni turizem). *

* Člani izpitnega odbora so navedeni po časovnem zaporedju izvolitve s strani Upravnega odbora Združenja za turizem in gostinstvo oziroma Turistično gostinske zbornice Slovenije. (V letu 1999 sta bili izvoljeni M. Žgalin in K. Štajer; v letu 2006 S. Škerbinc; v letu 2008 A. Gosar; v letu 2010 D. Sova; v letu 2011 D. Ternav, D. Pavlinec in M. Sajko; v letu 2018 T. Ostrman Renault.)

V preteklih letih so člani izpitnega odbora bili še številni drugi posamezniki, ki so bodisi izstopili iz osebnih razlogov, kot je bolezen, bodisi so umrli ali jih je razrešil Upravni odbor TGZS. Razen predstavnice TGZS, (ki je v tem strokovnem izpitnem odboru kot skrbnica pogodbe med MGRT in TGZS o izvajanju javnih pooblastil in zaposlena samostojna svetovalka na Zbornici, pristojna za organizacijo in realizacijo vodniških izpitov in urejanje vodniškega registra ter vodenje upravnih postopkov), so vsi ostali člani izpitnega odbora turistični vodniki, ki so poklicno povezani z vodniško službo ter agencijskimi posli ter so zato vključeni v delo izpitnih komisij. Vsi člani izpitnega odbora spremljajo problematiko izvajanja izpitov in poznajo težave kandidatov pri posameznih tematskih sklopih ter posameznih delih izpita. O opaženi problematiki izmenjujejo stališča, jih obravnavajo na sejah izpitnega odbora in jih sproti razrešujejo. Prav tako člani izpitnega odbora posodablajo izpitna vprašanja, v preteklih triindvajsetih letih so jih že petkrat spreminjali (večinoma poenostavljali in posodabljali v skladu s turističnimi trendi in spremenjeno turistično zakonodajo).

III. Zanimanje za izpite in izpitni roki

Zanimanje za opravljanje izpita za turističnega vodnika se je dolga desetletja zdelo trajno in je to tudi bil odraz razvoja turistične panoge v Sloveniji, na kar se je v letu 2020 zgodila pandemija Covid-19, ki je popolnoma ohromila slovenski, evropski in svetovni turizem na vseh ravneh. **Zanimanje za vodniške izpite je tako drastično upadlo, da manjšega števila prijav na izpite, kot se je to zgodilo v letu 2021, še nismo imeli.** Celo v prvem letu pandemije (2020) je bilo več prijav, ker se je do sredine marca normalno poslovalo in smo vsaj do takrat realizirali nekaj izpitnih rokov.

Največ zanimanja za pridobitev izkaznice za turističnega vodnika je pri mlajših osebah, večinoma študentih. Poleg njih je opazen trend starejših posameznikov, ki poskušajo ob odhodu v pokoj z nabranim znanjem in življenjskimi izkušnjami na novo osmisliti svoje življenje. Za opravljanje izpita se poleg slovenske mladine zanima tudi določeno število tujcev, ki so se priselili v Slovenijo, nekaj je tudi zamejskih Slovencev. Raven znanja slovenščine večine tujcev je sicer praviloma nižja, vendar se člani izpitnih komisij zavedajo, da bodo ti kandidati vodili skupine tujih turistov v tujih jezikih in jim zaradi neustrezne izgovorjave slovenskega besedoslovja ali

šibkega znanja slovenske slovnice ne preprečujejo pridobitve vodniške izkaznice, če le izkažejo zadosten nivo strokovnega znanja.

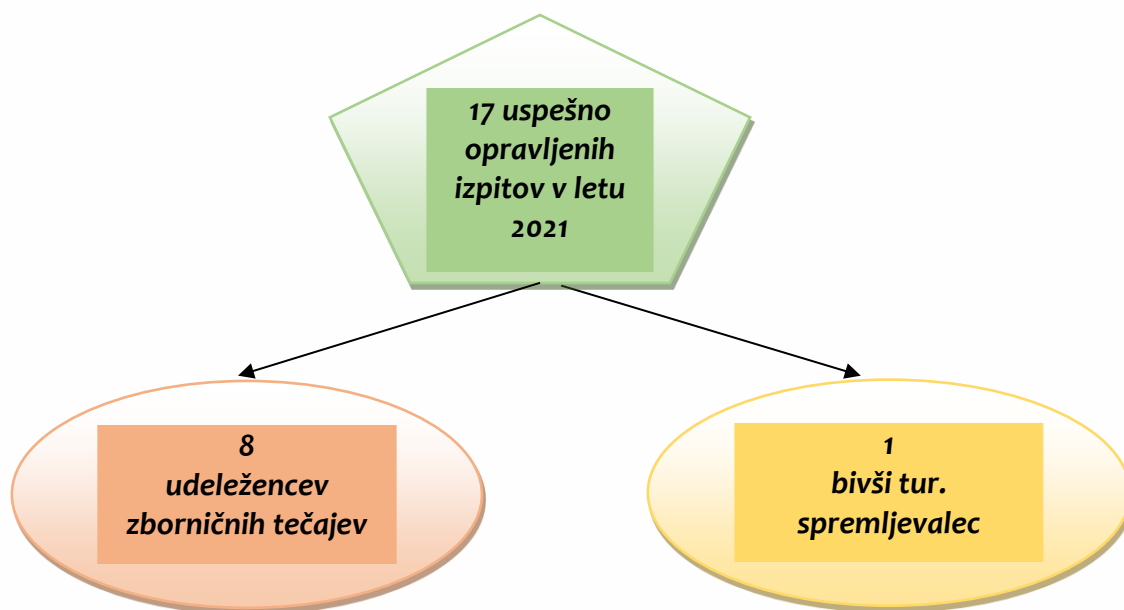
Največje zanimanje za opravljanje vodniških izpitov je bilo ob/po uvedbi regulacije poklica turističnega vodnika v letih 2000 in 2001, ko je Zbornico kontaktiralo približno 1000 kandidatov na leto. Njihova dokončna udeležba na izpitih je bila pol manjša in uspešnost še za približno polovico manjša. V letih, ki so sledila, se je zanimanje za izpite nekoliko umirilo in se v naslednjih letih ustavilo na okoli 500 kandidatih na leto, medtem ko je bilo končno število uspešno opravljenih izpitov vedno znatno manjše. V drugem desetletju od regulacije poklica se je za izpit povprečno zanimalo okoli 300 oseb letno, medtem ko se je dejansko prijavljalo na izpit vedno vsaj za polovico manj kandidatov od interesentov. Potem je prišla pandemija Covid-19, kar je posledično pomenilo drastičen upad zanimanja, tako da se je v letu 2020 in še posebej v letu 2021 na izpite komajda prijavil kakšen zainteresirani posameznik. Poleg prepovedi izvajanja izpitov več mesecev, so se tudi po sprostitvi izvajanja dejavnosti pogoji udeležbe na izpitu omejili. (Tako člani izpitnih komisij kot kandidati na izpitih morajo izpolnjevati pogoj PCT- prebolelost, cepljenost ali testiranost, potrebna je večja razdalja med osebami, razkuževanje, prezračevanje, nošenje zaščitnih mask itd.) V javnosti se je veliko govorilo o krizi turistične panoge, o številnih ovirah pri prestopu meja ali prepovedi prehajanja meja ter zbiranja ljudi, oglašali so se tudi sami turistični vodniki in državo prosili za pomoč, ker so ostali brez dela, kar je vse pripeljalo do tega drastičnega upada zanimanja za opravljanje vodniških izpitov. (Razvidno na slikah števil 1, 4 in 6.)

Na Zbornici smo zaznali, da je že po izbruhu prvega vala epidemije Covid-19 zanimanje za vodniške izpite začelo drastično usihati; vendar kljub temu pričakujemo, da se bo ob normalizaciji razmer in oživitvi turizma, zanimanje za izpite počasi in postopoma spet krepilo. Nenazadnje je delo turističnih vodnikov dobro plačano in posamezniku ob tem omogoča spoznavanje neznanih tujih krajev in dežel ter dinamičen vsakdan, kar številni ocenjujejo kot dobrodošle življenjske okoliščine, ki posameznika bogatijo in mu širijo obzorja. Dejstvo je tudi, da so v času pandemije številni turistični vodniki poiskali druge (manj plačane vendar varnejše) službe in je zato pričakovati zmanjšanje njihovega števila na trgu in posledično večje povpraševanje za ta poklic po stabilizaciji razmer in ponovni oživitvi organiziranih skupinskih turističnih potovanj.

IV. Poročilo o opravljanju izpitov v številkah

V letu 2021 je bilo na izpite (v obeh delih) razporejenih 56 prijavljenih kandidatov, od tega 29 kandidatov na teoretične in 27 kandidatov na praktične dele izpitov. To je ca. 60% manj kot v letu 2020, (ko je bilo 138 prijavljenih kandidatov na izpitih). Dokončno število uspešno

opravljenih obeh delov izpita je bilo lani 17 (kar pomeni 34 uspešnih poskusov, ker je vsak izpit sestavljen iz dveh delov in se prijave nanje posebej evidentirajo). Po izvedeni uradni prijavi na izpit se je potem 15 kandidatov premislilo in odjavilo od izpita, od tega 10 kandidatov od teoretičnega in 5 od praktičnega dela izpita.

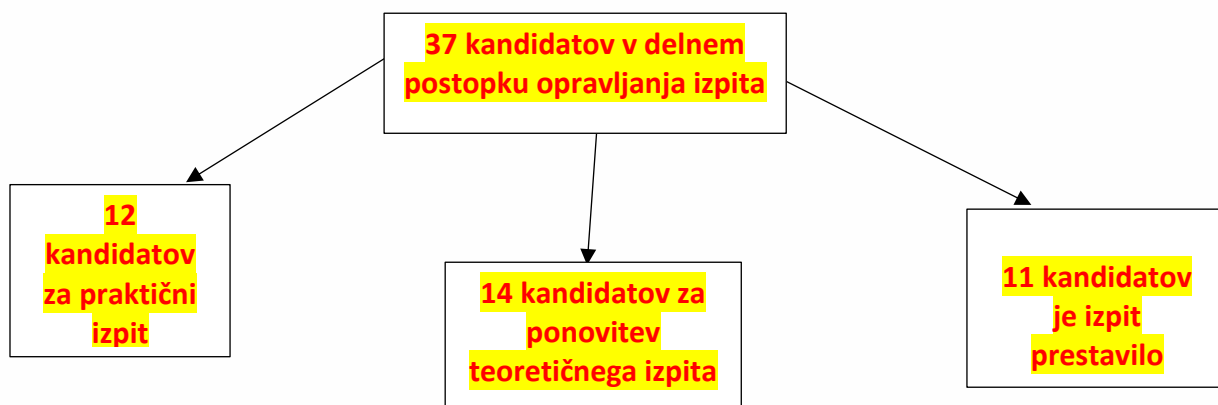
Slika št. 1: Organigram s prikazom števila uspešno opravljenih izpitov v letu 2021 glede na predhodno udeležbo na zborničnih tečajih in na prejšnji status oseb v registru.

Podatki o odstopih kandidatov pomenijo, da je dejansko izpit opravljalo manj oseb (le 41). Največ odjav je bilo zaradi odrejene karantene, ki je sledila rizičnim stikom z okuženimi osebami. Poleg tega Zbornica ni objavila razpisa in realizirala dva običajna izpitna roka zaradi prepozne objave javnega natečaja za podelitev javnega pooblastila s strani MGRT. (Običajno so bili razpisi objavljeni tri mesece pred iztekom pogodbe, tokrat pa po izteku pogodbe med TGZS in MGRT.)

Tako kot leto 2020 je tudi leto 2021 zaradi epidemioloških razsežnosti neprimerljivo s preteklimi leti glede številčnosti izpitnih prijav. V letu 2021 je bilo realiziranih le šest izpitnih rokov, in sicer: dva v mesecu marcu (2. in 23. 3. 2021), en v maju (25. 5. 2021), en v juniju (22. 6. 2021), en novembra (23. 11. 2021) in en decembra (21. 12. 2021). Čeprav je bilo izjemno malo število prijavljenih kandidatov, so še ti odpovedovali izpite zaradi odrejenih karanten ali okužb. Običajnih izpitnih rokov v mesecih februarju, aprilu, septembru in oktobru ni bilo možno realizirati. Februarja še ni bilo dovoljeno (veljala je prepoved nudenja storitev potrošnikom tudi na tem področju), aprila in oktobra ni bilo prijavljenih kandidatov, septembra še ni bilo

podpisane pogodbe med MGRT in TGZS. Tako je Zbornici v celem letu 2021 uspelo realizirati le 11 izpitnih dni (6 za teoretične dele izpitov in 5 dni za praktične izpite). Za primerjavo je v letu 2020 bilo realiziranih 24 izpitnih dni v devetih izpitnih rokih (čeprav je takrat že bila epidemija).

V postopku opravljanja izpita je ob koncu leta 2021 bilo še 37 kandidatov: od tega jih je 12 čakalo na ustrezen termin za praktični del izpita; 14 kandidatov mora ponoviti teoretični del izpita; in 11 kandidatov se je od izpita do nadaljnjega odjavilo (preden so se ga dejansko udeležili). Struktura kandidatov v postopku opravljanja izpita ob koncu leta 2021 je razvidna na organigramu iz slike številka 2.

Slika št. 2: Kandidati, ki so bili v delnem postopku opravljanja izpita ob koncu leta 2021.

V letu 2021 je 17 kandidatov v celoti uspešno opravilo izpit, od tega je bila 1 kandidatka nekdanja turistična spremljevalka z opravljenim izpitom, ki ji je novi ZSRT-1 z 51. členom omogočil delno priznavanje opravljenega preizkusa znanja pri opravljanju vodniškega izpita, vendar je ana ta dveletni zakonski rok zamudila in je izpit opravljala v celoti. (Glej sliko številka 1.)

17 novo registriranih turističnih vodnikov v letu 2021

Med 17 uspešno opravljenimi izpiti v letu 2021 je 5 kandidatov moralo ponoviti teoretične dele izpita in 2 kandidata praktične dele izpita. To pomeni, da je bilo 24 poskusov opravljanja

izpita, od katerih se je 17 zaključilo uspešno. (Razvidno iz slike št. 3.)

	Ponovitev teoretičnega dela izpita	Ponovitev praktičnega dela izpita
Skupaj 17 uspešnih kandidatov	5	2
Vseh skupaj 7 ponovitev posameznih delov izpita		

Slika št. 3: Pregled števila posameznih poskusov opravljanja izpita tistih kandidatov, ki so dokončno zaključili z izpitom v letu 2021.

Le 10 kandidatov od tistih 17, ki so uspešno opravili izpit v letu 2021, je izpit opravilo v prvem poskusu – brez ponovitev posameznih delov izpita. Razloge za neuspešnost kandidatov na izpiti najdemo v neobveznih pripravah pred prijavo na izpit (neobvezno usposabljanje in tečaji, neobvezne hospitacije pri turističnih agencijah, neobvezne delovne izkušnje in neobvezna kakršnakoli predhodna izobrazba). Delno je vzrok za neuspešnost kandidatov na izpiti tudi napačna predstava o vodniškem poklicu in ne-zavedanje o potrebni širini in globini raznovrstnih znanj (npr. interdisciplinarnost, sposobnost umeščanja zgodovinskih osebnosti in dogodkov v časovni trak ipd.) ter potrebnem povezovanju tega znanja pri praktičnem vodenju.

Naj omenimo še podatek, da je v vseh preteklih 23 letih, odkar se na Zbornici izvajajo vodniški izpiti, na tej poti obtičalo 778 kandidatov (ali približno 33 oseb letno). To pomeni, da so na izpitu bili bodisi neuspešni, bodisi so od izpita odstopili (se premislili in jim je bil vrnjen denar) in se za opravljanje izpita ali njegovo dokončanje niso več zanimali. To se še vedno občasno dogaja, kar pripisujemo napačni predstavi o poklicu in napačni oceni lastnih sposobnosti (pomanjkanju predznanj in ne-pripravljenosti na nenehno učenje).

V. Register turističnih vodnikov na nacionalni ravni

Najnovejši turistični zakon je prinesel tudi novosti v registru turističnih vodnikov na nacionalni ravni. Z novim turističnim zakonom v letu 2018 se je namreč tudi formalno spremenil status Zbornice, saj se je v tem zakonu ne omenja več kot izvajalca tovrstnih javnih pooblastil, kot v predhodnih dveh turističnih zakonih, temveč se za izvajalca vseh teh javnih nalog navaja ministrstvo, pristojno za turizem. Zato se od Zbornice (kot na javnem razpisu izbranega izvajalca teh javnih nalog za določeno časovno obdobje) več ne pričakuje, da bo sama pripravila in financirala register slovenskih turističnih vodnikov, ki se ga po novem zakonu vodi v e-obliki za namen obveščanja javnosti o usposobljenih turističnih vodnikih. Glede na dejstvo, da je 20 let star zbornični register bil potreben tehnološke in vsebinske prenove v skladu s spremenjeno zakonodajo, je pristojno ministrstvo financiralo delo izbranega podjetja informacijske tehnologije, ki je pripravilo novo računalniško aplikacijo. V novo aplikacijo registra, ki je zaživel v letu 2019, so bili preneseni podatki o dotedanjih turističnih vodnikih iz več kot 20 let starega zborničnega registra, ki so v skladu z 52. členom novega turističnega zakona ZSRT-1 ohranili svoj vodniški status in niso bili na dan uveljavitve novega zakona izbrisani iz vodniškega registra.

Z novim registrom slovenskih turističnih vodnikov na nacionalni ravni so prvič podatki o opravljenih vodniških izpitih objavljeni na spletu za vse posameznike brez razlike, saj 2. odstavek 36. člena zakona določa, da se register vodi za namen obveščanja javnosti o usposobljenih turističnih vodnikih. Pred tem je Zbornica vzpostavila in vodila e-register na način, da je vsak posameznik lahko izbiral, ali bo objavljen na spletu ali ne. Podatki o vseh turističnih vodnikih so bili dostopni le upravljavcu podatkovne zbirke in je potem Zbornica odgovarjala na vprašanja zainteresiranih strokovnih javnosti, ali je nek konkreten posameznik dejansko turistični vodnik ali ni. Takšni podatki so bili npr. pomembni za Tržni inšpektorat RS pri izvajanju nadzora, če posameznik ni dovolil, da se njegovo ime navede v spletnem registru. Najbolj pogosto so tovrstna preverjanja izvajali organizatorji potovanj, neredko pa tudi udeleženci skupinskih potovanj (turisti).

V novem spletnem registru so navedeni naslednji podatki posameznika: ime in priimek; kraj stalnega prebivališča (brez ulice in hišne številke); oznaka vodnika v registru, ki je zabeležena tudi na njegovi vodniški izkaznici (npr. TV1450); datum vpisa v register (po opravljenem izpitu); število dni vodenja v preteklem koledarskem letu; imena (do največ deset) držav vodenja v preteklem letu; sposobnost vodenja v tujem jeziku (ali jezikih); končana formalna izobrazba posameznika (če zanjo Zbornica predloži dokazila) ter s pridobitvijo pisnega soglasja posameznika tudi kontaktni podatki turističnega vodnika (njegov e-naslov in telefonska številka). Vse ostale podatke, ki jih je TGZS zbirala in objavljala v preteklih dveh desetletjih na pobudo turističnih agencij, se ne zbira in ne objavlja več, ker to več ni zbornični register, ki ga lahko sama spreminja po lastni presoji, temveč register ministrstva, pristojnega za turizem, ki striktno zasleduje zakonske navedbe o podatkih, ki se jih vpisuje v register.

Zaporedno leto		Število turističnih vodnikov, ki so opravili izpit	Indeks rasti novih turističnih vodnikov glede na preteklo leto	Opombe in pojasnila
1.	1999	6	-	Realiziran je bil le en izpitni rok.
2.	2000	195	3250%	Iztekel se je zakonski rok za opravljanje izpita za tur. vodnike.
3.	2001	172	88%	Začetek nadzora TIRS.
4.	2002	73	42%	Sledil je pričakovani upad,
5.	2003	57	78%	tudi v naslednjem letu.
6.	2004	60	105%	Novi zakon je prinesel novi zagon,
7.	2005	72	120%	tudi v naslednjih dveh letih,
8.	2006	80	112%	
9.	2007	62	77%	čemur je spet sledil blagi upad,
10.	2008	74	119%	potem pa spet dve leti zagona.
11.	2009	93	126%	Turizem se je razvijal,
12.	2010	41	44%	za tem je prišla ekonomska kriza,
13.	2011	48	117%	kar je bil čas za pridobivanje kompetenc.
14.	2012	44	92%	Manj izpitov zaradi recesije.
15.	2013	42	95%	Manj izpitov zaradi recesije.
16.	2014	69	157%	Po izhodu iz krize je spet sledil zagon turizma.
17.	2015	49	71%	Začelo se je govoriti o deregulaciji poklica, zato upad zanimanja.
18.	2016	40	82%	Osnutek tur. zakona z deregulacijo tur. vodnikov je bil v javni razpravi
19.	2017	32	80%	in je prispeval k dosti manjši zainteresiranosti za vodniški izpit.
20.	2018	60	187%	ZSRT je ohranil vodniške izpite,
21.	2019	62	103%	zaradi tega se zanimanje počasi krepi*.
22.	2020	42	68%	Pandemija je ohromila turizem, zato je spet upadlo zanimanje.
23.	2021	17	40%	Še vedno trajajoča pandemija*.
Kumulativno vsa leta skupaj		1490	-	-

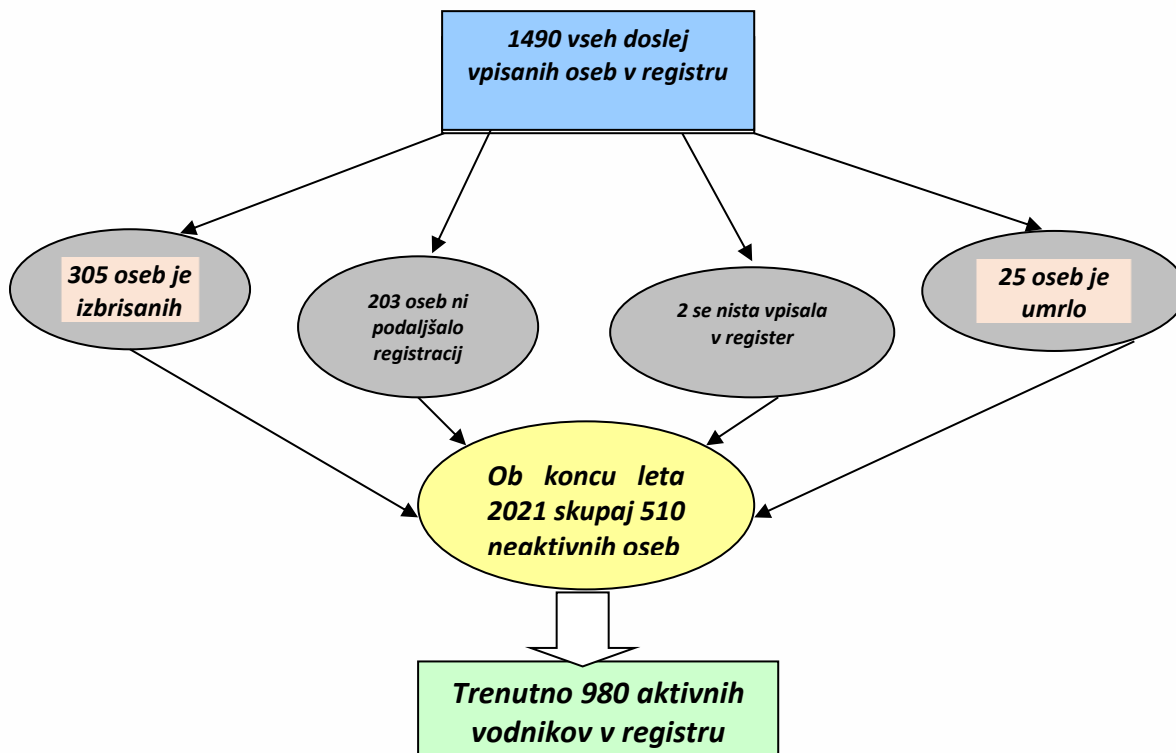
Slika št. 4: TABELARNI prikaz šte. novih turist. vodnikov v registru v vseh preteklih letih ter indeksi rasti/upada s komentarji o vzrokih za variiranje zanimanja za vodniške izpite.

*Z zeleno barvo so pobarvani indeksi rasti in z oranžno upadanja novih vodnikov v primerjavi s preteklim letom.

Po najnovejšem turističnem zakonu ZSRT-1 se bodo iz registra črtale osebe, ki več kot pet let ne bodo izvajale dejavnosti in niso urejale svojih letnih registracij (po prejšnjem zakonu je ta časovni okvir bil trileten). Pomembna zakonska novost za te osebe, ki so iz registra izbrisane, je, da bodo za ponovni vpis v register morale ponovno tudi opravljati vodniški izpit – pa še tega ne kadarkoli, vendar šele po izteku dveh let od datuma izbrisa iz registra. Pri tem izpostavljamo, da pobudo za ponovno opravljanje izpita po izbrisu iz vodniškega registra pripravljavcu zakona ni podala Turistično gostinska zbornica Slovenije.

V preteklem letu 2021 se je število turističnih vodnikov, ki so opravili izpit, zmanjšalo za 59,5% v primerjavi z letom pred tem (17 novih turističnih vodnikov napram 42 v letu 2020). Na dan 31.12.2021, ko smo podatke zajemali za to letno poročilo, je v registru bilo skupaj 1490 turističnih vodnikov, ki so v preteklih triindvajsetih letih opravili vodniški izpit. (Razvidno iz tabelarnega prikaza novih vodnikov po letih na sliki številka 4.) Od tega je bilo doslej izbranih po uradni dolžnosti 305 oseb iz različnih razlogov (najbolj pogosto zaradi večletnega ne-urejanja letnih registracij, vendar tudi zaradi opustitve dejavnosti, na lastno željo, zaradi smrti – teh je bilo 25, zaradi upravičenih pritožb turistov ali organizatorjev potovanj itd.). To pomeni, da je bilo **ob koncu leta 2021 aktivnih 1185 turističnih vodnikov.** Med njimi so 203 osebe, ki v letu 2021 niso podaljšale svoje letne registracije (ker v epidemiji niso pričakovali ponudb za vodenje). Te osebe so še v registru in pričakujemo, da verjetno bodo v prihodnosti uredili svoje letne registracije z oživitvijo turistične panoge, (se aktivirali), vendar so trenutno tudi oni med neaktivnimi vodniki. Sta tudi dva posameznika, ki sta v letu 2021 opravila izpit, pa se še nista vpisala v register, (poslati morajo tudi fotografijo za izdelavo vodniške izkaznice, ker izdelava brez teh ni možna). Zmanjševanje števila aktivnih turističnih vodnikov v registru je razvidno iz diagramskega prikaza na sliki številka 5.

Vse turistične vodnice in vodnike prvi delovnik v januarju vsako leto TGZS pisno pozove, da pravočasno podaljšajo svoje letne registracije v zakonskem roku do 31. januarja, čeprav turistični zakon Zbornici tega pozivanja turističnih vodnikov na urejanje letnih registracij ne nalaga. Nenazadnje ne gre za nikakršne novosti, enako velja že več kot 20 let. TGZS to vedno naredi vsako leto, da bi tiste, ki še vodijo, spomnila na zakonske obveznosti. Poleg pošiljanja vabil na osebne e-naslove turističnih vodnikov, TGZS objavi tudi informacijo s pozivom za podaljšanje letnih registracij na svojih spletnih straneh. Redkim posameznikom, ki nimajo e-naslovov, pa zbornica pošlje poziv s pripadajočim obrazcem po običajni pošti na domač naslov (trenutno gre za le štiri osebe).

Slika št. 5: Diagramski prikaz števila in vzrokov zmanjševanja aktivnih oseb v registru v letu 2021: 25 umrlih je že vključenih med 305 izbranih; 203 osebe v letu 2021 ni podaljšalo letnih registracij in 2 osebi se nista vpisali v register.

Novi turistični zakon ZSRT-1 je v 52. členu priznal do tedaj opravljene vodniške izpite vsem turističnim vodnikom, ki so na dan uveljavitve zakona (dne 15.3.2018) bili vpisani v vodniški register (torej niso bili izbrisani zaradi takrat več kot triletnega neizvajanja dejavnosti ali zaradi več upravičenih kritik in pritožb).

Slika št. 6: Grafični prikaz števila novih turističnih vodnikov v registru po letih.

Z uveljavitvijo tretjega turističnega zakona smo pripravili tudi **nove vodniške izkaznice**, ki niso bile spreminjane celih dvajset let. Oblikovalci so jih pripravili v zeleni barvi slovenskega turizma, na katerih je poleg izvajalca izpitov TGZS zapisano tudi pristojno Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. Razlogov za zamenjavo vodniških izkaznic je bilo več (npr. nekdanje Združenje za turizem in gostinstvo se je v letu 2006 preimenovalo v Turistično gostinsko zbornico Slovenije; TGZS je v letu 2011 postala samostojna pravna oseba, ki ni več del GZS-Gospodarske zbornice Slovenije, kot je to pisalo na prejšnjih izkaznicah; v turističnem zakonu se kot izdajatelj izkaznic navaja ministrstvo, pristojno za turizem in ne več samo ena od zbornic itd.). Časovni okvir za zamenjavo starih modrih vodniških izkaznic v nove, zelene izkaznice, je bil postavljen v dogovoru s pristojnim Direktoratom za turizem do 15.3.2020 (dveletno obdobje). Izpostavljamo dejstvo, da je ogromna večina turističnih vodnic in vodnikov svoje izkaznice tudi zamenjala (96%). Izkaznice seveda zamenjamo tudi zamudnikom, tovarni naročamo izdelavo novih izkaznic tudi za tiste, ki so jih založili (pa jih ne najdejo) ali so jim dokumenti na poteh bili ukradeni. Prav tako prihaja do menjav izkaznic zaradi sprememb osebnih imen in predvsem ženskih priimkov po porokah ipd.

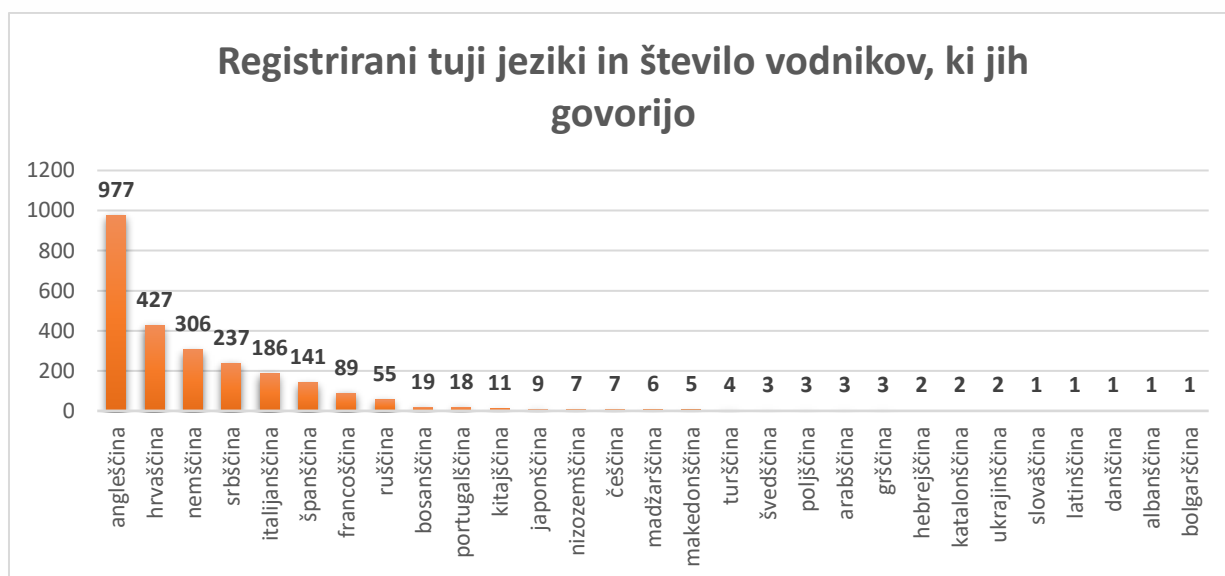
V preteklih 23 letih, odkar je v Sloveniji turistični vodnik uradno postal reguliran poklic, je vodniški izpit na nacionalni ravni na Turistično gostinski zbornici Slovenije opravilo 1490 oseb. V teh dobrih dveh desetletjih je 305 oseb bilo črtanih iz registra zaradi opustitve dejavnosti (nekateri med njimi so tudi umrli, konkretno 25 oseb). Povprečna starost slovenskega turističnega vodnika na nacionalni ravni je skoraj 46 let, med njimi je več oseb ženskega spola. Velika večina turističnih vodnikov je univerzitetno izobraženih oseb (kljub temu, da od leta 2018 novi turistični zakon za pristop k vodniškemu izpitu ne zahteva več nikakršne minimalne stopnje dokončane izobrazbe). Med turističnimi vodniki je (trenutno) tudi 52 doktorjev znanosti (vseh profilov in ne zgolj družboslovja, npr. zdravniki, dr. biomedicine, dr. mikrobiologije, dr. tehnologije itd.). Povprečni turistični vodnik vodi v treh tujih jezikih od 30 jezikov, ki so jih doslej prijavi ob vpisu v vodniški register. Med registriranimi turističnimi vodniki je 2,06% takih, ki sploh ne vodijo v slovenskem jeziku.

Iz tabele in grafa na slikah števil 4 in 6 je razvidno variiranje števila novih turističnih vodnikov po letih in so pripisani tudi komentarji o pglavitnih vzrokih za večje ali manjše zanimanje za vodniške izpite v posameznem letu. V kolikor je bil zabeležen porast števila novih vodnikov v primerjavi z letom pred tem več kot 100%, smo komentar pobarvali z zeleno barvo, če je šlo za upad zanimanja (manj kot 100%), pa z oranžno barvo. V triindvajsetih preteklih letih je rast števila novih turističnih vodnikov bil zabeležen desetkrat in upad dvanajstkrat. V povprečju smo pridobivali na leto nekoliko manj kot 64 novih turističnih vodnikov, ki so uspešno opravili vodniški izpit na Zbornici. To pomeni, da **je leto 2021 bilo podpovprečno leto po številu novih turističnih vodnikov**. Vzrok za to so nerealizirani izpitni roki zaradi ukrepov za preprečevanje širjenja epidemije (npr. prepoved ponujanja storitev potrošnikom, prepoved zbiranja in prepoved prehajanja občinskih meja itd.). Leto 2021 je posledično bilo najslabše leto doslej: še nikoli manj novih turističnih vodnikov na letni ravni ni bilo zabeleženih v vseh preteklih letih. Drugo najslabše leto je bilo 2017 (le 32 novih turističnih vodnikov), v letu 2016 (le 40), v letu 2010 (le 41), in v letih 2013 in 2020 (samo po 42 novih turističnih vodnikov). Nedvomno je na upad zanimanja za vodniške izpite večinoma vplivala sprememba ali samo najava spremembe turističnega zakona, nekajkrat pa je v to zanimanje posegla gospodarska situacija (v letu 2010 zaradi recesije in v letih 2020 in 2021 zaradi pandemije). Večjemu zanimanju za vodniške izpite je običajno botrovala rast turistične panoge.

Med zanimivostmi v registru lahko omenimo podatek, da je **precejšnje število tujcev, živečih v Sloveniji, uspešno opravilo slovenski vodniški izpit na nacionalni ravni v slovenskem jeziku**. Tujci k nam prihajajo iz vseh koncev sveta: Indije, Japonske, Kitajske, Tajvana, Izraela, Egipta, Malezije, Rusije, Ukrajine, Uzbekistana, Kazahstana, Francije, Peruja, Avstrije, Italije, Hrvaške, Belgije, BiH, Velike Britanije, Argentine, Nizozemske, Nemčije, Srbije, Madžarske, Švice, ZDA,

Črne Gore, Makedonije, itd. Pri podaljšanju letnih registracij opazamo, da se je tudi **določeno število slovenskih turističnih vodnikov odselilo iz Slovenije** in trenutno živi v tujini s stalnim naslovom (na vseh celinah), kljub temu večinoma ohranjajo veljavnost slovenske vodniške izkaznice. Prav tako je zgovoren podatek, da se je doslej samo ena oseba prijavila za opravljanje izpita brez končane srednje šole (čeprav je to po novem turističnem zakonu dovoljeno že od 15. marca 2018), vendar izpita še ni uspešno zaključila.

Zanimiv je tudi podatek, da so turistični vodniki na nacionalni ravni prijavili **sposobnost vodenja v 30 jeziki** (poleg slovenščine še v 29 drugih jeziki); med najbolj pogoste se uvrščajo angleščina (977 posameznikov), hrvaščina (427), nemščina (306), srbsščina (237) in italijanščina (186). Grafični prikaz števila oseb in tujih jezikov, v katerih vodijo skupine turistov, je razviden na sliki štev. 6.

Slika št. 7: Grafični prikaz števila registriranih/prijavljenih tujih jezikov in število turističnih vodnikov, ki v teh jezikih vodijo.

Z novim spletnim registrom turističnih vodnikov se je pridobila večja uporabnost te računalniške aplikacije in večja preglednost. Največja dodana vrednost registra je dejstvo, da so v skladu z novim turističnim zakonom vsi vodniki, ki so izpit opravili, objavljeni v registru vsaj z osnovnimi podatki – če že ne z vsemi svojimi kontakti. O morebitni objavi ali ne-objavi svojih kontaktnih podatkov (elektronskega naslova in telefonske številke) se odloča vsak turistični vodnik sam. Glede objave števila dni vodenja in največ do deset držav vodenja za preteklo leto so nekateri turistični vodniki izrazili nasprotovanje (ker po njihovem mnenju to zakonsko določilo posega v njihove poslovne skrivnosti). V letu 2019 je Slovenija dobila Zakon o poslovni skrivnosti (Uradni

list RS števil 22/2019), ki pa tovrstne podatke ne uvršča med poslovne skrivnosti. Za organizatorje potovanj pa so z druge strani tovrstni podatki zelo pomembni pri izboru ustrezne osebe za vodenje, toliko prej, ker je novi register že bistveno zožil nabor podatkov o posameznem vodniku. Med razloge, zakaj je objava števila dni vodenja v spletnem registru povzročila revolt peščice vodnikov (Zbornici so negodovanje sporočili trije posamezniki), se nismo spuščali in lahko le domnevamo, da bodisi ne želijo, da je vidno, koliko veliko ali koliko malo vodijo. Nekateri posamezniki so izrazili tudi negodovanje zaradi omejitve do deset držav vodenja (navajali so, da vodijo 'v stotine držav') in smo jim svetovali, da naj navedejo le tiste države, ki jih resnično dobro poznajo in z njimi imajo največ izkušenj (in bi to svoje dobro poznavanje določene države želeli izpostaviti).

Ponovno je zaživela **tudi angleška različica vodniškega registra**, kot jo je Zbornica že imela pred več kot 20 leti, pa se jo ni vzdrževalo zaradi zmanjševanja stroškov in števila zaposlenih. Ponovno vzpostavljen angleški prevod vodniškega registra je olajšal iskanje turističnih vodnikov tujim organizatorjem potovanj in ponudil več možnosti za delo slovenskim turističnim vodnikom. To je posebej pomembno v luči novih določil turističnega zakona, ki ne dopušča več turističnim vodnikom iz tretjih držav, da vodijo na ozemlju Slovenije, kot je to bilo izrecno zapisano v prejšnjih dveh turističnih zakonih.

VI. Ugotovitve pri realizaciji javnih pooblastil (sklop B)

1. Ustreznost programa

Najnovejši turistični zakon ZSRT-1 v 3. odstavku 55. člena predvideva pripravo novega programa za preizkus usposobljenosti za turističnega vodnika na nacionalni ravni, ki ga predpiše minister, pristojen za turizem, v soglasju z ministrom, pristojnim za kulturo. Do priprave novega, posodobljenega programa s strani pristojnih ministrstev bo še naprej v uporabi obstoječi Program za preverjanje usposobljenosti turističnih vodnikov, ki ga je dne 3. 2. 1999 sprejel Upravni odbor takratnega Združenja za turizem in gostinstvo pri Gospodarski zbornici Slovenije in nanj pridobil soglasji ministra, pristojnega za delo, in ministra, pristojnega za turizem.

Na podlagi dosedanjih zborničnih izkušenj z izvajanjem izpitov za turistične vodnike lahko izpostavimo ugotovitev, da tudi po dveh desetletjih **obstoječi program za preverjanje usposobljenosti turističnih vodnikov na nacionalni ravni ustreza svojemu namenu** in da verjetno niti ne bo deležen bistvenih sprememb ob morebitni posodobitvi, saj se zgodovina ne spreminja čez noč in prav tako se etnološke značilnosti slovenskega naroda ne spreminjajo čez noč. Enako velja za geografske značilnosti slovenskega ozemlja, za arheologijo ter umetnostno-

zgodovinske stile in sloge (antiko, romaniko, gotiko, barok, renesanso, impresionizem, arhitekturne mojstrovine Jožeta Plečnika ipd.) in ne nazadnje tudi za psihološke vidike skupinskih vodenj. Ugotavljamo, da se je v preteklih dobrih dveh desetletjih edino precej spremenilo področje slovenske zakonodaje, ki regulira organizacijo in izvedbo skupinskih turističnih potovanj, kar se je odražalo tudi na izpitnih vprašanjih za ta tematski sklop. Zato smo ta tematski sklop na Zbornici temeljito spremenili v letu 2020 v sklopu že pete izvedene posodobitve izpitnih vprašanj za turistične vodnike na nacionalni ravni. Ustreznost programa usposobljenosti za turističnega vodnika na nacionalni ravni nenazadnje potrjuje tudi veliko število uspešnih kandidatov na vodniških izpitih – v triindvajsetih letih jih je bilo že 1490. Pri tem je pomembno dejstvo, da so pri pripravi obstoječega programa za preverjanje usposobljenosti turističnih vodnikov na nacionalni ravni poleg zaposlenih na Zbornici, sodelovali tudi vrhunski strokovnjaki za posamezne tematske sklope (med drugimi npr. dr. Matjaž Jeršič za geografijo, dr. Janez Bogataj za etnologijo, dr. Marko Polič za psihologijo skupinskih vodenj, mag. Gojko Zupan za umetnostno zgodovino itd.).

Neredko se je v vseh teh preteklih letih dogajalo, da kandidati po opravljenem izpitu kontaktirajo Zbornico samo zato, da bi izrazili svoje vtise hvaležnosti in ugotovitve po zaključku izpita. Večina med njimi je TGZS seznanjala s povratnimi informacijami, pa tudi s ponosom in zadovoljstvom, da so se sploh lotili opravljanja vodniškega izpita zato, ker so pridobili dodatna znanja, ki so zelo uporabna v praksi; sami pa se ne bi spomnili, da bi tovrstno gradivo in nekatere vsebine tematskih sklopov za morebitno vodenje najprej preštudirali – če ne bi bile za izpit obvezne. Ob takih priložnostih na Zbornici vemo, da smo ubrali pravo pot in da predpisane vsebine za opravljanje izpita prispevajo k dvigu kakovosti storitev slovenskega turizma. Če izboljšanje lastnih kompetenc opažajo sami novo promovirani turistični vodniki, je pričakovati, da se bo to posledično odražalo tudi pri njihovih vodenjih skupin turistov, kar je tudi bil namen z uvedbo izpitov.

Kljub tem ugotovitvam, je zbornični Izpitni odbor mnenja, da zgolj opravljeni izpit ne more biti garancija kakovosti turističnega vodenja. **Opravljen prvi, teoretični del izpita, zagotavlja, da je bil turistični vodnik dobro seznanjen z izpitno snovjo iz šestih tematskih sklopov ter da je pokazal vsaj minimalno znanje iz teh šestih področij.** To so: (1) turistična geografija s kartografijo; (2) zgodovina; (3) zakonodaja, ki regulira dejavnosti organizacije in izvedbe skupinskih potovanj; (4) etnologija; (5) psihološki vidiki skupinskih vodenj in (6) umetnostna zgodovina z arheologijo. **Opravljen drugi, praktični del izpita prav tako zagotavlja, da kandidat obvlada minimalne osnove komuniciranja s skupino, obvlada javni nastop in govorjenje pred mikrofonom, da ima sposobnost orientiranja v prostoru** itd. Vendar vse to še ne zagotavlja, da bo kandidat brehibno opravljal dejavnost turističnega vodenja skupin turistov. Tovrstni zadržki Izpitnega odbora izhajajo iz dejstva, da kandidati ne opravljajo nobenega psihološkega testa in ne gredo na zdravniške preglede ter da ni možno z gotovostjo predvideti, kako se bodo posamezniki odzvali v določenih (zelo specifičnih) situacijah na poti (pri tem je mišljeno predvsem na stresne,

napete, nepredvidene, konfliktne ali celo kočljive okoliščine, ki se v praksi vendarle občasno dogajajo).

Ni dvoma, da je delo turističnega vodnika zahtevno, kompleksno in večplastno ter se ne izraža samo s teoretičnim znanjem in govorniško spretnostjo. Dober turistični vodnik se izoblikuje postopoma skozi prakso in z nabiranjem večletnih izkušenj. Opravljeni izpit pri Turistično gostinski zbornici Slovenije je le dokaz, da kandidat dosega določene minimalne zakonske pogoje, ki mu odpirajo vrata za začetek opravljanja dejavnosti. V kakovost turističnega vodenja mora poleg tega vsak posameznik vlagati še veliko lastnega truda in novih znanj, saj gre za opravljanje poklica, ki kot večina sodobnih poklicev, zahteva permanentno vseživljenjsko učenje in nenehno dodatno usposabljanje. Zato tudi ni programa usposabljanja, ki bi enkrat za vselej zagotavljal vsa potrebna znanja in spretnosti posameznika za opravljanje nekega poklica. Priče smo nenehnim spremembam na vseh življenjskih področjih in je zato nujno kontinuirano pridobivanje znanj o različnih spremembah v kompleksnem družbenem okolju tudi za turistične vodnike.

2. Zakonske nedoslednosti

V nadaljevanju bomo navedli nekaj opažanj, problemov in predlogov za reševanje nejasnosti, ki nastajajo z izvedbo javnih pooblastil in pri izvajanju dejavnosti turističnega vodenja. Predvsem bi pripravilavca zakona opozorili na vprašanja, ki v praksi povzročajo največ težav s strokovnega ali pravnega vidika ter hkrati predlagali ustrezne rešitve.

- V 1. odstavku 35. člena ZSRT-1 je neustrezno zapisano, da se kot dokazilo o opravljenem preizkusu znanja turističnemu vodniku izda vodniška izkaznica. Načeloma naj bi bilo tako, v praksi pa to ni izvedljivo in tega avtomatizma ni in ga ne more biti. Kot dokazilo o opravljenem preizkusu znanja se vodniku izda javno veljavna listina – Potrdilo o strokovni usposobljenosti za turističnega vodnika (oziroma dokazilo, da je prepisani izpit opravil) in ne vodniška izkaznica. Šele ko posameznik odda vlogo za vpis v vodniški register in posreduje podatke, ki jih zahteva 2. odstavek 36. člena ZSRT-1 za vpis v register ter posreduje svojo fotografijo za izdelavo vodniške izkaznice, se mu lahko izda izkaznica. Glede na to, da gre za izkaznico s fotografijo imetnika, brez fotografije izdaja tega dokumenta ni možna. Posameznik prav tako mora najprej posredovati podatke, ki jih zakon navaja v registru in plačati stroške izdelave svoje izkaznice. Zato bi predlagali, da se ob spremembi turističnega zakona 35. člen ustrezno dopolni. Občasno se tudi dogaja, da posameznik pošlje Zbornici izpolnjeni obrazec s potrebnimi podatki za vpis v vodniški register in obenem tudi plača storitev izdelave predpisane vodniške izkaznice, vendar ne pošlje potrebne fotografije za njeno izdelavo in do zaključka tega upravnega*

postopka ne pride.

- *Občasno se tudi dogaja, da posameznik uspešno opravi vodniški izpit, vendar med pripravami nanj ugotovi, da gre za zahteven poklic, ki od posameznika terja vseživljenjsko učenje in veliko odgovornosti in skrbi za skupine ljudi, ki ga ne veseli in se v register ne želi vpisati oziroma poklica ne namerava dejansko tudi opravljati. Takšno osebo v register sicer evidenčno vpišemo, vendar za javnost ni vidna zaradi njenega nadaljnjega neposredovanja zahtevanih podatkov in fotografije za izdelavo izkaznice. Šele potem, ko posameznik posreduje obrazec vloge za vpis v register s podatki, ki se jih zahteva v registru, in s fotografijo za izdelavo izkaznice, postopek vpisa v register steče in ga v celoti zaključimo ter je turistični vodnik tudi viden v spletnem registru. Zdej turistični zakon ZSRT-1 v 2. odstavku 36. člena le nalaga ministrstvu, pristojnemu za turizem, (oziroma pravni osebi, na katero prenese tovrstno javno pooblastilo), da za namen obveščanja javnosti o usposobljenih turističnih vodnikih upravlja register turističnih vodnikov, ki vsebuje določene podatke. V praksi se torej dogaja, da so nekatere osebe vodniški izpit opravile (torej so usposobljene za izvajanje tega poklica), kljub temu pa ga ne želijo izvajati in bi njihova objava v registru bila nepotrebna in celo zavajajoča. Zato predlagamo, da se ob spremembi turističnega zakona izrecno navede obveza turističnega vodnika, da se v vodniški register tudi vpiše in pridobi vodniško izkaznico po opravljenem izpitu in pred začetkom opravljanja dejavnosti.*
- *V 4. alineji 2. odstavka 36. člena ZSRT-1 je še eno neskladje turističnega zakona. V celoti so namreč odpravljeni vsi pogoji za pristop k vodniškemu izpitu (1. odstavek 35. člena zakona več ne navaja končane vsaj srednje šole in znanja vsaj enega tujega jezika na ravni srednje šole), hkrati pa se med obvezne podatke, ki se jih objavlja v registru, navajajo tudi strokovna znanja in usposobljenosti posameznika. To pomeni, da ko se kandidat prijavi na izpit, se od njega ne zahteva kopije kakršnega koli spričevala ali diplome o zaključeni izobrazbi, če pa po opravljenem izpitu navede, da je npr. diplomant turizma, profesor zgodovine, dipl. geograf ipd., mora za to predložiti dokazilo (če želi, da je ta podatek naveden v spletnem registru oziroma bi se rad pohvalil z doseženo izobrazbo in povečal svojo konkurenčnost na trgu delovne sile pri izbiri ustreznega vodnika s strani organizatorjev potovanj). Samo izjava, da je nekdo zaključil določeno stopnjo formalne izobrazbe ali pridobil akademski naziv, ni dokazilo, da jo dejansko ima. V preteklih letih smo na Zbornici z verodostojnostjo tovrstnih izjav imeli ne malo težav in zato dosledno zahtevamo kopije dokazil. Pri tem nam vsake toliko nekdo navrže, da nimamo pravice zahtevati dokazil za dokončano izobrazbo, kar glede pristopa k izpitu drži, pri vpisu izobrazbe v vodniški register pa ne drži. Zato bi predlagali, da se v izogib tovrstnim nevšečnostim pri naslednji spremembi ZSRT-1, v 4. alineji 2. odstavka 36. člena napiše: »podatke o strokovnem znanju in dokončani izobrazbi ter druge vrste*

usposobljenosti na podlagi predloženih dokazil». Dejstvo je, da so podatki o dokončani izobrazbi posameznega turističnega vodnika za organizatorje potovanj izredno pomembni, posebej če gre za zelo specifična in visoko strokovna vodenja; zato jih je tudi smiselno ohraniti v registru. 'Druge vrste usposobljenosti' so lahko neka specifična znanja, ki prav tako v praksi pridejo še kako prav organizatorjem potovanj (npr. učitelj smučanja, lokalni turistični vodnik za določene kraje, sposobnost vodenja skupin s posebnimi potrebami, izkušnje z romanji oz. verskim turizmom, turno kolesarki vodnik, sposobnost vodenja v določenem tujem jeziku/ih itd.).

- *Napaka je opazna tudi v 2. odstavku 27. člena ZSRT-1, ki se nanaša na obveznost vseh organizatorjev potovanj, da zagotovijo vodje poti ali turistične vodnike v skladu s 34. členom zakona. To določilo je v 2. odstavku 27. člena zapisano tako, da se nanaša zgolj na 1. alinejo 1. odstavka 27. člena ZSRT-1, kar so enodnevni izleti, ki trajajo do 24 ur in ne vključujejo prenočevanj in ne tudi za večdnevne potovalne aranžmaje iz 2. in 3. alineje 1. odstavka ali za 4. odstavek tega člena. S strokovnega vidika ocenjujemo, da je vodja poti še bolj potreben na večdnevni potovanjih, ki obsegajo tudi prenočitve, prav tako se nam zdi bolj nujen pri izvedbi strokovnih ekskurzij vzgojno-izobraževalnih ustanov ali recimo verskih skupnosti. Zato predlagamo, da se pri naslednji spremembi ZSRT-1 ustrezno popravi 2. odstavek 27. člena.*
- *Med zakonske nedoslednosti lahko uvrstimo tudi ne-opredelitev pristojnega nadzornega organa nad določbami turističnega vodenja na ravni turističnega območja (39. in 45. člen ZSRT-1), ki ga pogrešajo predvsem lokalne skupnosti in lokalni turistični vodniki.*
- *Napaka je opazna tudi v 2. stavku 1. odstavka 35. člena ZSRT-1, ko se med obveznimi podatki, ki jih vsebuje vodniška izkaznica, navaja »zaporedno številko izdane izkaznice iz registra iz 2. odstavka 36. člena zakona«, hkrati pa se med naštetimi podatki, ki jih vsebuje vodniški register v 2. odstavku 36. člena zakona ne navaja te pomembne oznake oziroma zaporedne številke turističnega vodnika v registru. Zato predlagamo, da se med obstoječih pet alinej 2. odstavka 36. člena ZSRT-1 doda še šesta alineja, ki bo navajala oznako turističnega vodnika v registru (njegovo zaporedno številko).*

VII. Sklepne misli

V Sloveniji je turistični vodnik od avgusta leta 1998 zakonsko reguliran poklic. Ocenjujemo, da je takšna ureditev pravilna. Ob poskusu deregulacije poklica v letu 2016, ko je osnutek novega turističnega zakona s takšnim predlogom bil v javni razpravi, je bilo izraženo veliko nasprotovanj

strokovnih javnosti, da bi tak predlog tudi obveljal. Nenazadnje večina držav članic EU ima poklic turističnega vodnika za zakonsko reguliran poklic, natančno 14 od 27 držav, (te so: Avstrija, Bolgarija, Ciper, Francija, Grčija, Hrvaška, Italija, Litva, Madžarska, Malta, Romunija, Slovaška, Slovenija in Španija). Zakonska regulacija turističnega vodenja je posledica posebnosti in kompleksnosti turistične panoge. Turistični vodniki na nacionalni ravni so osebe, ki delajo z ljudmi in predstavljajo znamenitosti in zanimivosti svoje dežele domačim in tujim gostom. Sami zase radi rečejo, da so ambasadorji turizma svoje dežele doma in v tujini. Od njih se zahteva poleg izjemne širine znanj (povezovanja zgodovinskih obdobj in osebnosti v času in prostoru ter obvladovanje časovnega traku) tudi sposobnost vodenja in reševanja problemov na poti, pozitivna naravnost, nekonfliktnost, točnost, iznajdljivost, poštenost, dobra orientacija v prostoru, organizacijske sposobnosti, jezikovne kompetence itn. Zaradi tega so preizkusi znanja in usposobljenosti oseb, ki bi želele opravljati vodniški poklic, smiselna in upravičena rešitev.

Opazno je, da je v letu 2018 deregulacija poklica turističnega spremljevalca (preimenovanega v vodjo poti) po 20 letih regulacije nekoliko olajšala delo turističnim agencijam in jim vsaj delno zmanjšala tudi stroške. Organizatorji potovanja nedvomno znajo sami presoditi, ali je oseba, ki ji dodelijo nalogo vodje poti, vredna njihovega zaupanja. Velika konkurenca na trgu je nenazadnje hitro naredila selekcijo tudi med nekdanjimi turističnimi spremljevalci. Nekateri (bolj ambiciozni) med njimi so se odločili opraviti vodniški izpit. Zakonskih olajšav pri pristopu k vodniškemu izpitu, ki so bile namenjene turističnim spremljevalcem z opravljenim izpitom, smo na TGZS bili veseli. Žal so maloštevilni posamezniki to možnost dejansko tudi izkoristili in dokazali, da so v preteklih letih nabrali dovolj izkušenj, da lahko postanejo turistični vodniki (le 41 od 449 oseb ali slaba desetina). Z dnem 15. marca 2020 se je zaključilo dveletno prehodno obdobje, v katerem so nekdanji turistični spremljevalci lahko opravljali vodniški izpit z olajšavami. V prihodnje bodo lahko vodniški izpit te osebe opravljale le v celoti, kot vsi ostali zainteresirani kandidati.

V letu 2021 je vodniški izpit opravilo najmanj kandidatov doslej zaradi pandemije covid-19 in ukrepov Vlade RS za njeno zajezitev, kot so večkratne prepovedi zbiranja oseb, ki niso iz istega gospodinjstva, omejitve gibanja znotraj občine prebivališča posameznika, prepovedi ponujanja storitev potrošnikom idr. Zaradi teh ukrepov je Zbornica morala prestavljati ali stornirati več kot polovico predvidenih in razpisanih izpitnih rokov za opravljanje izpita za turistične vodnike na nacionalni ravni. Glede na zapleteno epidemiološko situacijo, ki je zajela Evropo in ves svet ter je še posebej prizadela turistično panogo, ni bilo niti pričakovati, da se bo povečevalo zanimanje za vodniške izpite, ker so turistična potovanja zaradi posebnih epidemioloških pogojev ob prehodu državnih mej pogosto bila onemogočena. V času priprave tega letnega poročila žal še ni videti normalizacije in krepitve turistične panoge. Obstoječi turistični vodniki so v letu 2021 imeli dosti manj dela kot običajno in se je o tem tudi dosti govorilo v medijih, zato so tovrstne informacije odvrčale zainteresirane nove kandidate, ki bi se na vodniški izpit prijavile. Obstoječim turističnim vodnikom, ki so se s to dejavnostjo dejansko preživljali (in imeli urejen gospodarski status v obliki S.P.-ja), je na pomoč priskočila država. Prav tako jim je pomagala

tudi Slovenska turistična organizacija v letih 2020 in 2021 z razpisi za financiranje turističnih vodenj.

Ob koncu naj navedemo tudi, da Turistično gostinska zbornica Slovenije odgovorno izvaja zaupana ji javna pooblastila. Izpitna vprašanja in seznam literature za njihovo pripravo so javno objavljeni na zborničnih spletnih straneh. Izpitne roke ima Zbornica javno razpisane vsak mesec, objavljeni so po pol leta vnaprej. Cena izpita določa ministrstvo, pristojno za turizem s pogodbo in se je po več let ne spreminja (cena ni postavljena tržno, temveč pokriva le nekatere osnovne stroške, povezane z organizacijo in realizacijo izpitov, najemom dvoran za izvedbo teoretičnih izpitov, minimalne honorarje za člane izpitnih komisij in plačila najema avtobusov za izvedbo praktičnih delov izpita). Za primerjavo navajamo podatek, da je cena vodniškega izpita na Škotskem 5.500 funtov, v Sloveniji pa zgolj 208 €. S tako nizko postavljenimi cenami Zbornica težko pokriva vse stroške pri izvajanju tega javnega pooblastila. Posledično so honorarji članov izpitnih komisij minimalni in znašajo samo 7,5 € bruto na kandidata. Na realizaciji javnih pooblastil na zbornici delajo visoko izobražene osebe z več desetletij delovnih izkušenj, z opravljenimi izpiti za vodenje upravnih postopkov, z odličnim poznavanjem celotne problematike in slovenske ter evropske zakonodaje, ki slovenski turizem regulira. Zbornica je tudi vključena v informacijski sistem IMI prek katerega sodeluje pri izmenjavi podatkov z državami članicami EU, prav tako brezplačno svetuje vsem zainteresiranim javnostim na področju turistične zakonodaje, ki se ne tiče zgolj dodeljenih javnih pooblastil. Tako se poleg posameznikov in podjetij (ki niso člani Zbornice), na TGZS obračajo za pomoč in razlage številne regionalne in razvojne agencije na področju turizma, zavodi za turizem, turistična društva, številne občine za ureditev lokalnega turističnega vodenja na svojem območju itd. Vsem Zbornica pomaga z nasveti in pojasnili po najboljših močeh. Zbornica tudi že dolga leta sponzorira tekmovanje mladih turističnih vodnikov v organizaciji Turistične zveze Slovenije, prvim trem uvrščenim tekmovalcem za nagrado podeli brezplačno udeležbo na zborničnem tečaju Veščine turističnega vodenja in brezplačno opravljanje vodniškega izpita na nacionalni ravni.

VIII. Opomba o zajetju podatkov

Številčni podatki so bili zajeti iz Registra turističnih vodnikov Slovenije ob koncu leta 2021, in sicer dne 31. 12. 2021.